

Gâvur Mümin - Gazi Paşa'nın Casusu

Yaşar Aksoy

İstanbul, Kırmızı Kedi, 2020, 344 Sayfa, ISBN: 978-605-298-625-7

Kübra ÖZTÜRK*

1947 yılında İzmir'de doğan yazar, 1971'de İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya Bölümü, 1976'da ise Ege Üniversitesi Endüstri Bölümünden yüksek mühendis olarak mezun olmuştur. 1965'ten itibaren *Akşam*, *Demokrat İzmir*, *Yeni Asır*, *Star*, *Hürriyet*, *Gözlem* gibi mühim gazetelerde sanat muhabiri, kültür sanat yönetmeni, araştırmacı, köşe yazarı olarak çalışmalar yapmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde "İktisadi devrim tarihi" dersleri vermiştir. "İzmir Tarihi ve Ege Kültürü" üzerine yazı, araştırma, kitap çalışmaları ele alan Yaşar Aksoy, Uluslararası İzmir Araştırmaları Merkezini kurarak yurt dışında İzmir'in tanıtımı için kültürel çalışmalar yapmıştır.

Kitap; ön söz, dört ana başlık, yüz elli dört alt başlık ve kaynaktan oluşmaktadır. Yazar İstiklal Harbi döneminde gizli teşkilatlarda mücadele eden isimsiz kahramanların mühim fedakârlıklarının yüksek rütbelere, törenler ve övgülerle anılmadığından, hatta bu kahramanların unutulduğundan yakınır. Yazar, yaptığı gizli hizmet ve fedakârlıklarından yıllarca bahsedilmemiş meçhul bir İstiklal kahramanı olan Mümin Aksoy'a yaptığı hizmetlerin hakkını vermek, hakiki anlamda hakkını ona teslim etmek amacıyla bu kitabı yazmıştır.

Yazar, kitabın ilk bölümünde, İtilaf Devletlerinin Anadolu'da kendi varlıklarına karşı tehdit olarak gördükleri bölgeleri Mondros Mütarekesinin 7. maddesine dayanarak işgal etmesini, işgal öncesi ve

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, kubraozturk5257@gmail.com

Tarih Kritik (7) 3 History Critique | Temmuz/July 2021

sonrasında örgütlenen dernek ve cemiyetlerin kurucularının aynı kişiler olmasının bir rastlantı olmadığını, aslında mütarekeden önce İttihat ve Terakki yönetiminin İzmir ve Anadolu'da kurulmasına öncülük ettiği derneklerin işgal döneminde gizli bir şekilde teşkilatlanarak düşmana karşı mukavemet etmesini, velhasıl mühim kişilerin kurduğu ve faaliyet içinde bulunduğu gizli örgütlerin oluşum sürecini irdelemiştir.

O dönemde yapılan kongrelere, gizli teşkilatlara katılan ve İzmir'in işgal dönemini yaşayan kişilerin hatıratlarından kitap içinde alıntılara yer verilmiştir. Bu durum kitapta anlatılan bilgilere bilimsel bir nitelik kazandırmıştır.

Yazarın ilk bölümde işgal öncesi ve sonrası İzmir'i genel olarak sosyal ve siyasi açıdan değerlendirmesi okuyucunun bu husustaki eksik bilgilerini gidermiştir. Mümin Bey'in istihbarat ve direniş çalışmalarını yürüteceği baskıcı ortamı bilmek bir nevi dönemin koşullarına Mümin Bey'in gözünden bakabilmektir. Zira o dönemin ortamı ve şartları Gâvur Mümin'i teşkil etmiştir.

Yazar, kitapta, 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgaline; işgal kuvvetleri Yunan birliklerinin İzmir halkına, Türk ordusuna uyguladıkları zulme; Hasan Tahsin adlı gencin haksızlığa sığıdığı ilk kurşuna; Yunan Yönetici Venizelos'un ve İşgal Ordusu Komutanı Albay Zafiryu'nun işgalde haklı olduklarını yayımladıkları bildirimlere; İtilaf Devletlerinin Anadolu'yu işgal etmesine; Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışına; işgal yıllarında Yunan işgalcilerine karşı direnen gizli örgütlerin varlığına; bu gizli örgütlerin faaliyetlerine ve bu teşkilatı yürüten istihbaratçı vatanperverlere; Yunanların içine casus olarak sızmış olan Mümin Bey'in yönetici olduğu, halk, esnaf, köylü ve efeleri içine alan yarı askerî yarı resmî gizli istihbarat teşkilatına; köklü İslam ve Türk geleneklerinin hâkim olduğu İzmir'in bir yöresinde doğan Mustafa Mümin'in askeri olarak katıldığı muharebelere, Gâvur Mümin olarak anıldığı dönemde yaptığı gizli istihbarat görevine, casusluğunun Yunan hükûmetine ihbar edilmesiyle tutuklanarak Yunanistan'da zindana mahkûm edilmesine, İstiklal Harbi kazanıldıktan sonra memleketine dönmesi gibi hususlara değinmiştir.

Yazar, kitabın son bölümünde, Mümin Aksoy'un yaşadığı dönemde onunla ilişki kurmuş olan kişilerin hatıralarına ve mühim kişilerin günümüze kadar onun hayatına dair yazdıkları bilgilere yer vermiştir. Yazar, "*Kurtuluş Savaşımızın bu önemli casusunu anlamak için, askeri kaynaklardaki resmi hayat hikâyesi ve kendi hatıraları dışında onu en yakından tanıyanların bilgilerine de gereksinmemiz var.*" fikriyle okuyucunun Mümin Aksoy hakkındaki her türlü bilgiden istifade etmesine olanak sağlamıştır.

Mümin Aksoy hakkında o dönemlerde yazılan ve kendisinin yazdığı hatıratlar, askerî ve resmî belgeler, ona dair günümüze kadar yazılan mühim yazılar, okuyucunun Gâvur Mümin'i gerçek anlamda tanımasını sağlar. Lakin yazarın kitaba adını verdiği ve anılan dönemde halkın içinde "Gâvur Mümin" kimliğini teşkil eden istihbarat vazifesini irdelemesini isterdim. Yazarın bu husustaki değerlendirmelerini eksik buldum.

Yazarın, Hasan Tahsin, Süleyman Fethi Bey, Dr. Yarbay Şükrü Bey gibi nice isimsiz kahramanlardan bahsetmesi okuyucunun bu kahramanlara karşı bilinçli olmasını sağlar.

Yazarın yalın bir dil ve akıcı bir üslup kullanması kitabı sürükleyici bir hale getirmiştir.

Son olarak vatanın bir karış toprağı için serden geçen fedaileri, kendi varlığını vatana adayan müminleri ve tüm kahramanları yad etmek bizim asli vazifemizdir. Kitabın kahramanı Mümin Aksoy, Çatalca savunma hattındaki tabyalarda Bulgar ordusuna karşı mücadele etmiş, I. Cihan Harbi'nde Cemal Paşa kumandanlığı altında Süveyş Kanal harekâtına, Seddülbahir ve Doğu cephelerindeki muharebelere katılarak savaşmış dirayetli bir askerdir. İşgal döneminde memleketin istikbali için kendisini vatana adanmış; kendi benliğinden, asli kimliğinden, üniformasından vazgeçmiştir. Düşmanın tarafında yer alan hain bir kişiliğe bürünmüştür. İşgal döneminde İzmir'de kalpak yerine melon şapkası takarak, Yunan üniforması giyerek dolaşmış ve Gâvur Mümin olarak anılmıştır. Lakin kendisi hatıratlarında gerçek kimliğinin ve imanının şapkada değil de kalbinde saklı olduğunu söyler.

Milli Mücadele tarihine ilgisi olan herkes için kesinlikle tavsiye ediyorum. Zira kitap, okuyucunun hamasi duygularını kabartacak, en mühimi bu hususta kendisine bir birikim katacaktır.